

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 fnt (12 korona), félévre 3 fnt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 fnt, féloldal 4 fnt, negyedoldal 2 fnt; *a borítékon* egész oldal 4 fnt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 fnt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 fnt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

Az előfizetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések szintén a szerkesztőhöz intézendők.

A dolog summája.

V.

De nem helyeselhetem s mert a magyar református egyház egységes s eddigelé kétséget kizáró határozott körvonalokban kidomborodó ősi jellegének szegletköveit mozgatja meg, — nem is támogatom azt a belmissiót sem, mely holmi latitudinar s minden felekezeti sorompókon keresztül-kasul gázoló bizonytalan, sőt nem egyszer gyanus nagy általánosságban mozog s kéllőleg sem alkotmányos törvényeinket, sem konfessióinkat nem respektálja.

És itt kötelességem bizonyos tényeket úgy az olvasó közönség, mint különösebben lelkipásztor-társaim előtt a részrehajlatlan objectivitas tiszta világosságában leplezetlenül feltárni s azokra nézve kinek-kinek józan belátására s szabad ítélő tehetségére apellálni.

A ki a belmissióval behatóbban foglalkozik s annak különféle fázisait minden ízében ismeri, az igen jól tudja azt, hogy a belmissiónak mindenütt és mindenkoron épen ez a kérdés volt az Akhilles-sarka s ezért riadtak attól vissza olyan férfiak is, a kik nemcsak subjective voltak hűek a Krisztushoz, hanem a legelső sorban tündököltek ott és akkor is, a hol és a mikor a keresztyénség világboldogító hivatásáról tettekben kellett bizonyosságot tenni s megmutatni azt, hogy a christianismus egyáltalában nem egy — teszem fel — a középkori Eckart-féle mystikával s azzal a quietistikus kegyeskedéssel, a melynek egyik ismert tétele így hangzott: „minden igyekezetét arra kell az embernek fordítania, hogy jó legyen; és nem arra, hogy egyszersem tegyen is valamit.“

Egész sorát nevezhetném itt meg ezeknek a tiszteletreméltó férfiaknak; de különben is hosszúra nyult fejtegetésemet nem akarom ezzel

még unalmasabbá tenni. Ugyanazért csak a lipesei *Bruno Lindnert*, a hannoveri *Ludwig Adolf Petri-t*, *Harless-t*, s mindenekfelett a cura pastorális nagy mesterét *Wilhelm Löhét* († 1872) említtem fel, mint a józan és kéllőleg indokolt oppositio kétségtelen vezérét. Mindezek és még temérdek sokan, főként azért voltak ellene a belmissiónak, mert mint egy alkalommal magát Lőhe kifejezte „sehogy sem tudtak ennek a belmissiónak konfessió nélküli jellegével megbarátkozni.“* Igaz, hogy Lőhének az is határozott meggyőződése volt, hogy „a belmissió az egyházzal szemben — „an sich“ — ironia“ és hogy az egyház maga is megtehet minden szükséges jót „ohne Geschwätz der Vereine und Hochmut der Vereinten“ (!): de az ellenzésre a főök mégis csak az általam többször említett confessionalis latitudinarizmus volt. Pedig épen ez a Lőhe az, kit a német lutheranusok a református *Fliedner*-rel parallel szeretnek állítani s ugyis, mint a *dettelsau*i diakonissa intézet zseniális megteremtőjét (1854. május 4), úgyis mint a szép és rendszeret lelkes apostolát egészen a magokénak követelnek s nagy dicsekedéssel emlegetnek. (Egy példa arra, hogy az érdem előtt mint kell meghajolni még akkor is, ha az velünk nem egy irányban nyilvánul!)

Alapos okának kellett tehát lenni ennek a férfunak, hogy a belmissiót felekezetenküliséggel vádolta s az ellen szinte a késhegyig küzdött. Volt is. Nyilvánvaló volt előtte, hogy — a mint ezt egy alkalommal már én is kimutattam, — a belmissió újabb formájában a pietismus melegágyából kelt ki s ennek következtében annak minden eredendő bűnét örökölte. Az az egyoldalú s ascetismus felé hajló felfogás, mely a külső kegyeskedés érdekeit az élet

* Beck: Die Innere Mission in Bayern. 18-ik lap.

legártatlanabb s legszükségesebb jogaival sem tudta soha összhangzásba hozni s az a rajongó subjectivismus, mely a gyülekezeti együvé tartozandóságra édes keveset adott, hanem annál többet az individualis üdvbiztosságra — jellegzetesen reányomta bélyegét a belmissióra is. S épen ebben látták a legnagyobb veszedelmet azok, kik annak elleneszegültek. *Spener* ugyan hü lutheránus maradt s egyházának hitvallását tiszteletben tartotta, de már a tanítványai szektáriusokká lettek. Pedig *Spener* maga bevallotta magáról, hogy nem volt benne református alkotó erő s nem ezt akarta. Annál tovább ment azonban *Francke*, a kinek hatása folytán a pietismus egy izben valóságos hatalommá nőtt. A konfessiókra semmit sem adott; az összeköttetést lutheránusokkal, reformátusokkal, sőt a katolikusokkal is egyaránt fentartotta s fel van róla jegyezve, hogy céljaira pénzt még a római pápától is kapott és elfogadott.

Hol jobban, hol kevésbé ez volt karakterisztikumuk később is mindig a belmissiónak. S ez az oka annak, hogy annyi hithagyással és vallásváltoztatással sehol nem találkozunk, mint épen a belmissió munkásainak a táborában, Ime egy néhány példa: *Gróf Adalbert von der Recke Volmerstein*, mint az overdyki gyermekmenház alapítója, szintugy mint *Christian Heinrich Zeller* a beuggeni hasonló intézet megteremtője testestől-lelkestől pietisták voltak. S mert *Zeller* württembergi születésű volt, innen Württemberg ma is valóságos melegágya a legkülönfélébb szektáknak. *Onken* a hamburgi vasárnapi iskolák megalapítója baptistává lett. *Wichern* maga — saját vallomása szerint — a quäkerek közé tért *Fry Erzsébet* hatása alatt állott. *Viktor Aimé Huber* a belmissió-egyletek szervezője előbb felekezeten kívül valónak vallotta magát s csak 1851-ben lett lutheránussá. — *G. Verner* a reutlingeni keresztyén kommunista testvérintézet apja az ő mestere, — a belmissió mezejéről szintén ismert, — *Oberlin* példáját követve Svédborg keblén talált nyugodalmat. Az evangélista *Moody* egyik felekezethez sem csatlakozott. *Pearsal Smith*, — bár tényleg egy róla nevezett felekezetet szervezett, — előbb quäker volt, azután presbiteriánussá lett s végre felekezetenélkülivé. A „*Chrischona*“ növendékei hitvallás dolgában valóságos napraforgók. És így tovább.

Láthatjuk ebből, hogy az ilyen eredményeket provokáló belmissiótól bizony . . . bizony sok és nagy oka volt elfordulni minden vallását szerető s gondolkodni képes igaz embernek.

S most emlékezzünk csak vissza a közöttünk lefolyt küzdelmekre s azokra a húrokra,

melyeket egy-két évvel ezelőtt a mi úgynevezett magyar „belmissionárusaink“ is nyíltan pengettek s a legelterjedtebb egyházi lapokban és folyóiratokban szinte dicsekedve publikáltak: vajjon csakugyan nem volna semmi hasonlóság ezek között és a felsorolt apostolok között akár munkájokat, akár az eszközöket, akár a magvetés eredményét tekintjük!? S mi, a kik az ellenkezőt állítjuk, csakugyan rémképeket lát-nánk s a valóságban szétfoszló ködös fantasmagóriák ellen harcolnánk!?

Hát ha úgy volna, szájamra és tollamra azonnal závárt vetnék s én legalább a magam részéről bocsánatot is kérni kész volnék. De mikor önvallomásokkal és tényekkel állok szemközt, melyek felett napirendre nem térhettünk s a melyeket ha megbocsátottunk is, de el nem feledtünk: akkor mégis csak van annak valamelyes indoka, ha én a konfessióinkhoz és törvényeinkhez való szigorú ragaszkodás kötelességét — épen a belmissió klasszikus hazájából jött s fent ismertetett memento után — újra meg újra hangoztatom s minden igaz kálvinistának szívére kötöm.

Nem akarom én most a régi sebeket újból felszakgatni, még kevésbé szeretnék a szavak kínpadra feszítése körül kakasviadalt inszenizálni; de azt az egyet mégis lehetetlen elkerülnöm, hogy emlékezetembe ne hozzam p. o. azt, hogy voltak, a kik egy pár év előtt Debreczent „holt orthodoxyával“ vádolták (l. Debr. Prot. Lap 1895. 33-ik szám) csak azért, mert én is, mások is a Helvetica Confessióra s régibb és újabb keletű kánonainkra s általában a jogfolytonosságra és történelmi fejlődésre hivatkoztunk. Akadt olyan is, ki ezeket a bizonyágtételeket „haszontalanoknak és feleslegeseknek deklarálta“ (ugyanott 25-ik szám). Míg a harmadik ismét azt jelentette ki, hogy „egyházi életet történelmi alapon fejleszteni nem református elv, hanem igenis, hogy más fundamentumot senki nem vethet, mint a mely egyszer vettetett, — a Jézus Krisztus“ (ugyanott 24-ik szám). Én akkor mindezekre szerény tehetségem szerint megfelelttem s kimutattam, hogy ezt ugyan az unitarius is bizvást elmondhatja, mert ez nemcsak a kálvinismusz felekezeti, hanem a keresztyénségnek egyetemes kritériuma. S az eredmény az lőn, hogy egyszerre csak megmozdultak azok a shakespearai erdők s a konfessiók megvédelmezésére onnan túlról is mind határozottabb-határozottabb hangok emelkednek. S ez a szerencsés fordulat, Istennek legyen hála, változatlan nyugpontra talált. Itt-ott felhangzik ugyan még néha napján egy-egy sóhajtás, mely a lánczra vert indulatok kínos

küzdelseit árulja el, — de általában véve kimondhatjuk, hogy ma már nálunk mindenki konfessionalista. Helyesen! Hanem ha csakugyan így van, ne vegye tőlem senki rossz néven, ha én a velem egyetértőkkel tiltakozom minden újítás ellen, mely a belmissió czégére alatt akár dogmatikai, akár liturgiai, akár alkotmányjogi szempontból kánonaink, törvényeink és konfesszióink igaz értelmével homlokegyenest ellenkező utakat és módokat inaugurál s részben pápista, részben pietista, részben pedig methodista velleitások felé gravitál.

Eszembe jut itt az a formula, mely a confirmatio véghezvitelének — a növendékek önvallomása alapján — szerintem egyik legnagyobb jelentőségű mozzanata s nekünk, tisztántúli református lelkészeknek norma gyanánt elébünk van írva. A vizsgálat befejezése után ugyanis négy kérdést teszünk fel a növendékeknek, melyekre nézve feleletet kérünk és kapunk. Ezen kérdések között a második így hangzik: „Készek vagytok-e saját meggyőződéstökből e tudomány szerint, a mint a Szent Írásban s *azzal megegyezőleg a helvétziai vallástételben* előadva van, vallást tenni az Atya, Fiu és Szent Lélek egy igaz Istenről és *ily vallástétellel hitfelekezetiünk tagjainak vallani magatokat*“? Ime, e kérdésben benne van, hogy a mi kálvinista hitfelekezetiünknek a tagjai csakis azok lehetnek, a kik a Helvetica Confessiót — mely a Szent Írás tanításával egyezik — hitők és cselekedetök szabályozó zsinórmértékéül elismerik.

Többet mi sem kívánunk attól a belmissiótól; de ennyit feltétlenül.

Megkivánjuk nevezetesen azt, hogy pápista-szerű *mandaláriusai* egymásnak az imádkozásban ne legyünk. „*Egy az Isten, egy a közbenjáró is Isten és az emberek között az ember Jézus Krisztus*“, „*s ha valaki vétkezendik, vagy szólnak az Atyánál az igaz Jézus Krisztus*.“ Mint kelljen e szavakat értenünk s mi az igazi kálvinista felfogás? Pár évvel ezelőtt az Institutio nyomán kifejtettem. Megkivánjuk hogy az „ujjászületéssel“ senki ne hivalkodjék, mert az „ujjászületett emberben is megmarad a gyarlóság“ (Helv. Conf. IX. rész) s nem úgy megy az véghez, mint egyebek között Drummond is leírja. A hit legyen „élő és megelevenítő“ nem pedig pusztá szavakkal, vagy akár bibliai locsokkal tetszelgő „valami színes, haszontalan, munkásság nélkül való“ (XVI. rész). Különbséget kell tenni a „látható és láthatatlan“, vagy „vitézkedő és győzedelmeskedő“ egyház között (XVII. rész) s a Krisztus igaz anyaszentegyházaival való egyességet annyira becsüljük, hogy tagadjuk, hogy azok Isten előtt élhetnének,

a kiknek az Isten igazi eklézsiájával egyességek nincsen, hanem magokat attól elszakasztják.“ (XVII. rész) Ez okáért megkivánjuk, hogy közöttünk a szektákkal senki ne kaczerkodjék. Valljuk, „hogy senki az egyházi szolgálatnak a méltóságát magától nem veheti magának; hanem hivattassanak és választassanak *egyházi és törvény szerint való* választással az eklézsiatanítók“ (XVIII. rész). A gyülekezetekben ezek magyarázzák az Isten igéjét s szolgáltassák ki a sákramentumokat.“

Ennek a hangsúlyozása igen időszerű, mert pár évvel ezelőtt a „Kis Tükörben“ egy magát kálvinistának valló laikus atyafi a belmissió hivat ide Püspökladányba gyűlésre híván meg, a programmba az urvacsorájának a kiszolgáltatását is felvette. A gyűlésből ugyan semmi sem lett, de annyi tény, hogy a szerkesztő a programnak ezt a részét minden megjegyzés nélkül közölte. Holott tudva van, hogy Kálvin János szerint a sákramentumok nemcsak hogy bárki által és derűre-borúra ki nem szolgáltathatók, de sőt az organisálatlan egyházakban sem. Ő mondotta: „In animo est fratribus, si videbunt aliquam ecclesiolae faciem exstare, coenae quoque ministerium concedere.“* Ezt is ő írta: „Il ne servit pas licite à un homme de vous administrer les sacremens, sans qu' il vous reconnaisse comm un troupeau de Jésus-Christ, et qu'il ne trouve entre vous une forme d'Eglise.“** S épen az ő strassburgi két egyház (német, francia) legújabb időben közzé tett liturgiájából tudjuk, hogy a kisebb egyházaknak hosszú időn át a hatóság csak az igehirdetést, könyörgést és éneklést engedte meg. Butzer már az 1534-ki zsinaton sürgette hogy „certus ordo et ratio uniformiter ecclesiam administrandi senatui commendanda sit.“ Megkivánjuk továbbá, hogy „bár a Szentírást mindeneknek szabad magánosan és házaiknál olvasni és egymást tanítás által az igaz vallásban építeni, mindazonáltal, hogy az Istennek beszéde annak rende szerint hirdettessék“ stb. stb. „legyenek szent gyülekezetek“ s legyenek azok a helyek, melyeken a hívek egybegyűlnek tisztességesek és az Isten eklézsiájának mindenben alkalmasak; választassanak tehát tágas épületek vagy templomok.“ (XXII-ik rész)

S itt álljunk meg egy pillanatra s mondjuk el nézetünket az ugynevezett vallásos estélyek értelme, becse és jelentősége felől is.

Püspökladány, 1897. június hó.

Eröss Lajos,
ev. ref. lelkész.

* Calvinus Farello sept. 1538.

** Clux fideles des Iles 12 okt. 1552.

TANÜGY.

A határozók rendszere középiskolai magyar nyelv-tanításunkban.

(Folyt.)

Ennyi az apologia. Egész terjedelmében idéztem több okból. Különösen azért, hogy egyes kifejezések, mondatok kikapásával ne vádolhasson senki; hogy kintünnek a kiegészítő kérdésének fontossága, a mennyiben ez apologiából látható, hogy vannak, a kik még egészen komolyan veszik; továbbá ez az egész vita nem köztem és Maklári közt fenforgó, személyi érdekű vita, hanem általános érdekű nyelvtani kérdés; végre, mert sokan lehetnek, kik ez apologiára kíváncsiak, de a Sárospataki Lapok zártabb körü természeténél fogva hozza nem juthatnak.

A tenorja az egésznek az, hogy a kiegészítő tudományos alapon nyugszik és didaktikai tekintetben előnyösebb, mert könnyebb és világosabb a határozós rendszernél. Ezzel szemben az én meggyőződésem az, hogy a kiegészítőnek tudományos alapja nincs, s épen ezért, meg még egyéb okokból is didaktikai szempontból is elvetendő.

Vizsgáljuk meg tehát a kiegészítőt e két szempontból.

A mi a kiegészítőnek tudományos voltát általában megingatja az, hogy a magyar grammatikai irodalomban nincs határozott, tartalmára és körére szabatosan körvonalozott fogalma. A kiegészítő mindazon grammatikusnál, kik azt elfogadták, csaknem kivétel nélkül más-más értelemben fordul elő.

Hegedüs László még tárgynak vagy kiegészítőnek nevezi az állítmány minden bővítményét; ő nála a kiegészítő nemi fogalom s alá sorozza mint fajokat a határozókat és az u. n. vonzatokat. Tehát kiegészítő — általában bővítmény, az állítmány minden bővítménye. Ennek van értelme, mert hiszen az bizonyos, hogy nevragos és névutós mondatrészek az állítmányt kiegészítik, a mondatban a puszta ige igen sokszor csak a hozzátartozó viszonyragos mondatrészekkel együtt véve nevezhető állítmánynak. De ebben az értelemben nem sok a kiegészítő jelentősége. Gyűjtő név, mely alá tartoznak az állítmány bővítményei mind.

Imre Sándor már megszorítja a kiegészítő ez egyedül logikus fogalmának körét s megveti alapját a mai téves használatnak. Igaz, hogy Hegedűshöz hasonlóan ő is egy általános név, a „tárgyfélék“ neve alá foglalja az állítmány bővítményét; de már a nem nevét átvizsi a fajokra is s ezzel alkalmat ad követőinek a félreértésre. Ő ugyanis a „tárgyfélék“ osztályozásában „valódi tárgyat“ és „kiegészítő tárgyat“ vesz fel, valódi tárgynak nevezvén a -t ragos, kiegészítő tárgynak a vonzatok név alatt ismeretes mondatrészeket. Ennek az osztályozásnak okát nem adja, sőt a tárgyalásban nem is veszi figyelembe. A tárgyféléket: kiegészítőt és határozót egymástól külön nem választva tárgyalja szóvonzat címén (sőt ide veszi még a birtokos jelzőt és igeragozást is!); felsorolván az egyes viszonyzókat, beszél azoknak először helyhatározói használatáról s aztán az átvitelről s egyuttal előszámlálja azokat a phrasisokat is, melyekben az átvitt értelmű helyhatározók leggyakrabban előfordulnak. Ebből kintünik az, hogy a kiegészítőt Imre Sándor a gyakorlatban még ugyanazon értelemben használja, mint Hegedüs; csak az előleges osztályozásban kísérli meg a kiegészítő és határozó különválasztását, a miről azonban a tárgyalásnál már elfelejtkezik.

Bizonyára sok tekintetben igaz van Király Pálnak, ki Imre Sándor mondattanának negyedik kiadását bírálván (Nyelvőr, IV. köt. 457, 496.) szemére hányja sok egyéb liába között a rendszertelenséget, következtelenséget is. Az is tagadhatatlan, hogy ő a maga nyelvtanában szigorú rendszerességre törekszik. Ő már határozottan különválasztja a kiegészítőt a határozótól s meg is mondja az okát, igyekszik eljárását alapra helyezni. Hanem ez az alap nagyon ingatag, egészen önkényes, légből kapott állítás, melyet a nyelv természetéből nem igazol, nem is igazolhat sem ő, sem más. Az eljárás maga tudományos színezetű, de a kiindulásul szolgáló tétel a tudományos alaposságtól nagyon is távol eső hypothesis. Eredetisége kedveért hadd álljon itt egészen erre vonatkozó okoskodása. A mondat meghatározásából indul ki, mely szerinte „nem pusztán *gondolatki-fejező*, hanem egyuttal és főleg *gondolatközlő* eszköz, mely csak akkor tökéletes, vagyis csak akkor válik igazi beszéddé, ha az egyik (a beszélő) ember gondolatát teljes világossággal értésére tudja adni a másik (a hallgató) embernek.“ „A mondatban, hogy ember és ember között igazi beszéddé válhassék, három külön érdeknek kell kielégítenie, u. m. a *gondolat*, a *beszélő* és az *egyes mondatrészek érdekének*. A gondolat érdekét azzal elégítjük ki, hogy megnevezzük azt a személyt vagy dolgot, a melyre az alanynak az állítmányban kifejezett cselekvése irányul. Az ilyen személyt, vagy dolgot, minthogy a *hallgatóra nézve* az teszi a mondatot teljessé, *kiegészítőnek* nevezzük; pl. Isten teremtette a *világot*.“

A beszélő érdekét kielégíti a határozó, az egyes mondatrészekét pedig a jelző.

„A kiegészítő — folytatja — azon személynek vagy dolognak a megnevezése, melyre az alanynak az állítmányban kifejezett cselekvése hat vagy irányul.“

Más helyen: „A kiegészítők azoknak a tárgyaknak megnevezésével bővítik a mondatot, a melyekre az állítmányok hatása vonatkozik s ezzel a kérdéssel kereshetők ki: *mit?*“

Ismét másutt: „helyragos főnevek gyakran szolgálnak kiegészítő mondatrészekül is. Rendes dolog ez mindenkor, midőn a helyragos mondatrészt nem a beszélő szándéka, hanem az állítmány vonzó ereje (a vonzat törvénye) viszi be a mondatba.“

Tehát a mondatban *három külön érdeknek* kell kielégítenie! Honnan veszi Király Pál ezt az állítást, meg nem mondja; vagy ha ő fedezte fel ez igazságot, bővebb magyarázatát nem adja. Pedig ezzel a magyarázattal tartozott volna. Mert ez egyszerűen „beleokoskodása a nyelvbe olyannak, a mi benne nincs meg“, bár az ettől való tartózkodást az Előszóban megígéri.

Mit értsen a tanító az alatt, hogy a kiegészítő a gondolat érdekét elégíti ki? Mert a magyarázat neki van szánya. Micsoda gondolatot ért Király Pál? A beszélő gondolatát nem értheti, mert szerinte a beszélőnek külön érdeke van s a beszélő csak annyiban szerepel a mondatban, amennyiben gondolatát kifejezésre akarja juttatni. Valami célból beszélünk; de nekünk és beszédünknek külön célja nincs; gondolatunknak, a mit a mondatban kifejezésre juttatunk, nálunk nélkül nincs önálló létele, nem lehet a mi érdekünkötől külön érdeke sem.

De ha nem a beszélő gondolatát érti, kinek a gondolata juthat még azon kívül a mondatban kifejezésre? Talán van a beszélő gondolatán kívül valami abszolút gondolat is a mondatban?

Hát azt hogyan lehet megérteni, hogy a gondolat hű kifejezésére szolgáló mondatrészeknek még külön érdekük van? Azoknak a mondatrészeknek, melyeknek

önálló létük nincs, hanem csak azért vannak, hogy a beszélő kezében eszközökül szolgáljanak?

Ime egy mondat:

Szép Torda vármegyében, Szentgyörgy határinál,
Órjás-lak hajdanában, Toroczkó vára áll.

Alkalmazzuk rá az elméletet. A beszélő gondolata az, hogy Toroczkó vára, mely hajdan óriás lak volt, Torda vármegyében Szentgyörgy határában van. Célja, vagy érdeke, hogy ezt szóval kifejezvéen tudomásunkra hozza, úgy, a mint azt ő gondolja. Király Pál szerint azonban a beszélő érdekét csak a „vármegyében“, „határinál“, „hajdanában“ határozók szolgálják; ellenben a „szép“, a „Szentgyörgy“ és „Toroczkó“ jelzők az illető jelzett mondatrészek érdekében szerepelnek. Az a beszélőre közönyös, hogy a mondatban a jelzők is ott legyenek, csak azért alkalmazza, hogy az illető mondatrészek érdeke ki legyen elégítve. A gondolat érdeke pedig kielégítetlenül marad, mert nincs az egészben egy kiegészítő sem, s így ez ő szerinte nem is értelmes mondat. Mert hiszen ő azt állítja, hogy a mondat értelmessége megköveteli az emlegetett három külön érdek kielégítését.

Aztán van még egy nehézség. Ha a mondatban három külön érdeknek kell kielégítenie, e három érdek pedig kielégíti a kiegészítő, határozó és jelző: akkor a mondatnak teljesnek kell lenni, a miből többé mi se hiányzik, mert hiszen a három érdek a három mondatrész által ki van elégítve. De kiegészítő, határozó és jelző magukban véve még nem mondat, ehez szükséges alany és állítmány is. Ha már minden mondatrésznek valami érdek szolgáltatásban kell állania, mit szolgál az alany és állítmány? Erről Király Pál egészen megfeledkezett; a két legfontosabb, sőt egyedül fontos mondatrész számára funkcióról nem gondoskodott.

De ne magyarázzgassuk azt, a mit megmagyarázni úgy sem lehet. Mondjuk ki nyíltan, hogy minden logikát nélkülöző metaphysikai hypothesis az egész, melyet csak azért rántott elő Király Pál, hogy a kiegészítőnek, mint a határozóktól különböző mondatrészek külön fájának, valami névleges alapot legalább adjon. De hogy ez alap tudományos volna, az ellen az igazság nevében, a mi minden tudománynak az alapja, mindenki tiltakozni fog.

A tudományosságot az sem igen mozdítja elő, hogy a kiegészítő definitiója nem is ebből az önkényesen felvett alaptól foly. Igaz, azt mondja, hogy a gondolat érdekét azzal elégítjük ki, hogy *megnevezzük* azt a személyt vagy dolgot, a kire vagy a mire az alany cselekvése hat s ez lesz a kiegészítő. Hanem itt elismeri, hogy a beszélő nevezi meg a kiegészítőt is tetszése vagy a tényállás szerint; odább azonban már azt mondja, hogy „a kiegészítőt nem a beszélő szándéka, hanem az állítmány vonzó ereje viszi be a mondatba“, ami nyilvános ellenmondás.

De ne kutassuk a definitio és az alapul felvett hypothesis közt a szoros „tudományos“ kapcsolatot, elégedjünk meg a definitióval magával s nézzünk vagy egy konkrét esetet, mennyiben alkalmazható rá a definitio. A felvett hypothesis alapján kiegészítő volna az a mondatrész, a mely a gondolat érdekét elégíti ki. Mint-hogy azonban ez nem érthető, lesz „a kiegészítő olyan mondatrész, melyre az alany az állítmányban kifejezett cselekvése hat.“ Például (L. Király P. Rendsz. m. nyt. 168—169. II.)

A kicsinyek a nagyok *példájából* okúlnak.
Az áldás *Istentől* adatik.
Míndnyájan gyönyörködünk a tavasz *virágaiban*.

E mondatok elsejében a kiegészítő: *példájából*, az alany cselekvése: *okúl*; ez az ige benmaradó jelentésű, tehát az alanyon kívül más tárgyra nem hathat ki. Itt megfordítva áll a dolog, mint a definitio mondja: a kiegészítőnek nevezett mondatrész által jelentett dolog hat az alany cselekvésére. Épenúgy a másik mondatban hol az alany: áldás; az állítmány adatik. Itt az alany nem is cselekszik, s így cselekvése, a mi nincs, nem hathat ki más tárgyra.

A harmadik mondat állítmánya is szenvedő értelmű, az alany cselekvése tehát nem hathat ki más tárgyra, hanem a kiegészítőnek hatása az, a mit az alanyról állítunk.

Dr. Gulyás István.

(Folyt. köv.)

KÖZÉLETÜNK.

Levél Felső-Szabolcsból.

Lelkészszerkezetünk ügye folyvást szépen halad előre. A lelkesedés lángja egyre lobog és meg nem csappant, mint a legtöbb helyen, hol a lelkeszszerkezetek ügyét felkarolták, sőt folyvást nagyobb és nagyobb területeket fog át a munkálkodás.

Ez a tanulsága annak a gyűlésnek, melyet június hó 22-én tartottunk Kémecsen. Szép tanulság és igen jó eredmény ez, azért Szerkesztő úr szíves engedelmével beszámolok e gyűlés lefolyásával.* Ugyis kevés az, a mit kerületünkben a lelkeszszerkezetekről hallunk. Pedig ha az ó-görög mythologia beszél egyik istennő-jének gyönyörű övéről, melyben minden szépség, minden kiválóság megvolt, akkor mi ránk nézve épen a lelkeszszerkezetek képezik azt az övet, mely egybetart, hogy nyilvánvalóvá tegyük mindazt a kiválóságot és emelkedettséget, mely lelkeszi karunkban ha úgy tetszik lap-pangva is, de kétségenkívül megvan. Hiszen hogyné? És a lelkeszi szerkezetek fontosságát nálunk Magyarországon mégsem becsülik meg eléggé, holott ez az az elektroför, melyből a haladásnak mindig újabb meg újabb szikrái pattannak ki. Aztán, ki fáradhat el könnyebben, mint a pap; kinek van szüksége, hogy lelke újra meg újra felüdítették valami tiszta forrásból? És nem vágyunk-e még a mindennapi életben is a hegyek közé, hol elmenekülhetünk az utczák porától és szoba állhatunk a természet néma fenségével, mely úgy megvigasztalja azt, kit az élet megsebzett és annyi felemelő érzéssel tölti el azt, ki ennek szeretetében él? Én édes Istenem, vajjon milyen lelkipásztor lehet az, a ki nem tudja megmérlegelni és megérteni a lelkeszszerkezetek jelentőségét és a ki abból nem tud hasznot húzni saját munkálkodására nézve.

De hadd beszéljek magáról a gyűlésről. Tárgy-sorozat szerint a legelső pont volt a kegyelet adójának lerovása. Ezért mihelyst mindannyian, a kik úgy 25-en összejöhettünk, együtt voltunk, átmentünk a kemecsei újonnan épített gyönyörű templomba és ott emlékünnepelet tartottunk néh. Vitéz Mihály volt kemecsei lelkesz, egyszersmind lelkeszszerkezet elnök felett. Az emlékbeszédet Hidegh József tornyos-pálcza lelkesz-társunk, a fiatal nemzedék egyik kiváló tagja tartotta és különösen azokat ragadta el találó jellemképeivel, kik az öreg Vitézt ismerték volt. Különben az emlékbeszéd a lelkeszszerkezet egyhangú elhatározása folytán majd nyomtatásban is megjelenik.

* Köszönettel vesszük.

Az emlékünnepe után kezdetét vette a lelkeszi értekezlet. Nagy vitát keltett elnökünk, Andrásfi Kálmán amaz indítványa, hogy minden lelkeszt kötelezzünk évi jelentés készítésére, melyet a presbiterium vagy egyházi közgyűlés előtt felolvassván, az esperesi hivatalhoz küldjön be, hogy az esperes ebből az egyházak állapotáról hű képet alkosson. A nagy vita után utoljára is azt az álláspontot fogadta el az értekezlet, hogy jónak látja, sőt szükségesnek, ha minden lelkesz a maga egyházában jelentést tesz az év elején az elmúlt év fontos eseményeiről és eredményeiről, de ezt kötelezővé nem teszi, annyival kevésbé teszi köteleességévé a lelkeszeknek, hogy jelentéseiket az esperesi hivatalhoz beküldjék.

Szintén nagyobb vitát keltett az egyházak történetének megírása. Ebben a tárgyban utóvégre sem történt semmi. Marad minden a régiben. Pedig hallottunk több jó indítványt. Tán legjobb volna az az eljárás az egyházak történetének közzétételében, ha az egyházmegyei jegyzőkönyvekhez függetlenül gyanánt kapcsolnók az egyes egyházak történetét.

Fel volt véve a tárgysorozatba a belmissió is. Ez a tárgy azonban konkrét javaslat hiányában a jövő ülésre marad, a mikorra az elnök előadóról fog gondoskodni.

Ezekon kívül apró ügy még sok volt, melyek csak ránk tartoztak fontossággal. A nagy közönséget belőlük csak az érdekelheti, hogy mi összejöttünk, tanácskoztunk és közösen megbeszélgettük ügyeinket. És ez is valami. Mert mi tudjuk, hogy a mai lelképásztor nem lehet hasonló egy elszigetelt sejthez, melyet a közös érzések, közös gondolatok át nem járnak. Első dolog annak tudatára ébredni, hogy ha hasznosak akarunk lenni, nem élhetünk az anakhoréták, vagy a stilita Simonok módjára, hanem együtt közösen kell éreznünk munkálkodásunk ama motívumát, mely jövendőnk egyedüli vehiküluma lehet.

S annyi beszéd után, mennyit huszonöt pap elmondhat, természetes, hogy ebédre került a dolog. S itt különösen ki kell emelni a kemecsei földbirtokosok szíves vendégszeretetét, melyben mindnyájunkat részécsitettek. Nekik mi nagyon le voltunk és le vagyunk kötelezve szívességükért és a mellett gyűlésünkön való folytonos jelenlétünkért is.

Ezzel a következő gyűlés idejéig tudósítói tisztelet elvégeztem.

Bartók Jenő,
nyiregyházai ev. ref. lelkesz.

A budapesti ref. ifjusági egyletről.

A budapesti ref. ifjusági egyesület következő felhívását kaptuk és adjuk:

A nyolczadik osztályt végző és érettségét tevő ifjakhoz!

Kedves barátaink!

Mint a budapesti ref. ifjusági egylet tagjai szólunk hozzátok, ifjak az ifjakhoz s különösen azokhoz, a kik a jövő tanévben Budapesten folytatják tanulmányaikat. Szeretettel felszólítunk benneteket, hogy egyletünknek, mely a télen át minden csütörtök este 7 órakor a ref. theol. akadémia nagy termében (Kálvin-tér 8., I. emelet, hátsó lépcső) tart összejövetelt, tagjaivá legyetek.

Ha szétnézünk, mindenütt mélység és örvény; ezer és ezer veszély van körülöttünk. Oh bizony nehéz, göröngyös ez a földi pálya és az eltévedéstől csak úgy lehet megmenekülni, ha vándorlásunk legkritikusabb idején követjük azt, a ki mindig tűzszalppal világít azoknak után, a kik benne biznak.

Tömörüljünk tehát! Egyesített erő többre képesít. Gáncsolni nem gáncsolhat senki, a ki magyar, mert vallásosságunk fogalmában benne foglaltatik hazaszereztünk is. Vallásos felfogásunk pedig a krisztusi szeretet következetes kifejtése lévén — szabadelvű, amennyiben nem magunkba zárkozásra, vagy támadó hadjáratra indít. A mi kapunk nyitva áll nemcsak más protestáns testvéreink, de mindenki előtt, a ki a krisztusi erkölcsi elveket követni akarja és a Krisztust Megváltójának hiszi és vallja; mert ép az erkölcsiség az, a honszeretettel párosulva, melynek evangéliumi szellemben való ápolására mi ez egyesületünkben a főszólyt fektetjük.

Felkérünk azért titeket testvéri, baráti szeretettel, jöjjetek közénk, kik tárt karokkal várunk benneteket. Itt a mi egyesületünkben sok jó barátot találtok. Gondoskodunk jó tanácsról, nemes szórakozások nyújtásáról. Otthont akarunk nyújtani az ifjaknak, a mely legalább némileg pótolja a szülői ház melegét. Tanítást szoktunk hallgatni oly dolgokról, melyekről a szószéken bajosabban beszélhetni, de a melyeknek a vallásossággal való összefüggésére reá mutatni szükséges. Gyakorlati, társadalmi avagy tudományos kérdésekkel foglalkozunk, továbbá egy-egy igazi, evangéliumi szellemű protestáns hazai vagy külföldi jelesünk életével ismertet meg egy-egy tag. Megbeszéljük a közélet eseményeit az evangélium és ker. morál szempontjából, olvasunk egyházi és napilapokat, folyóiratokat, szavalunk vallásos tárgyú költeményeket; szóval folytatjuk a legnemesebb önképzést.

A főváros művelt közönsége által igen kedvelt felolvasó- és zeneestélyeket rendezünk, sohasem tévesztve szem elől egyrészt a vallásos komolyságot, másfelől a keresztyén puritanismust. Különösen kiemeljük, hogy időközönként külföldi protestáns előkelőségek is meglátogatnak és érdekes előadásokkal szélesbitik látkörünket. Így van alkalmunk elosztalni sok téves véleményt, a mit hazánkról a külföldön táplálnak s ez által is hazánknak teszünk szolgálatot.

Ha feljövén a fővárosba közénk álltok ti is, pár év alatt már eredményét is szemlélhetjük a megújuló ifju társadalomban vallásos idealismusunknak.

Reméljük barátságos felszólításunk nem lesz pusztában elhangzó szó.

Budapesten, 1897. május hó. (49 aláírás.)

A budapesti ref. ifjusági egylet a hozzánk is beküldött s fent közreadott felhívásában arra szólítja fel a budapesti egyetemre törekvő tanulókat, hogy ez egyesületbe belépjenek.

Ezt a belépést a magunk részéről, dacára annak, hogy egy ref. vagy általában magyar diák-otthont a főváros tömkelegeiben feltétlenül szükségesnek tartunk, egyáltalában nem ajánlhatjuk.

Nem pedig az ezen egyesületben uralkodó rajongó, transcendentális, egészségtelen irányzat miatt, melyet maga a felhívás is kétségtelenné tesz, melyet ez egyesület némely tagjainak a Hajnal, Pesti Protestáns Egyházi és Iskolai Lap hasábjain való szereplése is bizonyít, s melyről nekünk is szomorú tapasztalataink vannak.

A mi meggyőződésünk az, hogy a budapesti ref. ifjusági egyesület ma czélt tévesztve, helytelen útakra és ösvényekre tért.

Czélja lenne a Budapesten ismeretlen ifjakat kalauzolni, koszt, lakás és egyebek felől a legjobb útásításokkal ellátni (ezt a felhívás még csak nem is említi), őket a művelt, szabad, munkás, hazafias magyar református légkörben összetartani, óvni és a haza és az egyház és a társadalom számára hasznos tagokká képezni.

Ilyen célú ifjusági otthon helyett, mostani vezetője valami evangelistaképző intézetet, a budapesti református templomok látogatását feleslegessé tévő zsinagógát és Magdaléna-egyletet csinált belőle és az által, hogy az egyház kormányán és szolgálatában lévők iránti kicsinylést, a gyakorlati élet, az állam és hazaszeretet tekintetében való ferde felfogást, a szabad, művelt emberi haladás iránti gyűlöletet épen legtehetségesebb és legideálisabb tagjainak szívébe oltja s azokat rajongókká, elfogultakká s félszeg gondolkozásuakká változtatja és változtatta által: ez egyesület eredeti rendeltetésétől eltávozott és a protestáns bigottizmus és farizeizmus szolgálatába állott.

El ne felejtjük, hogy az eszesebb, tapasztaltabb embernek fölénye, fanatizmusa, ravaszsága mindig könnyen foglyul ejti az ifjuságot, a melynek még ideáljai vannak s a mely még hiszen, de a mely koránál fogva az ítélő tehetség élességét és a tapasztalatok megpróbált erejét nélkülözni kénytelen s a mely hamis ideálok után is oly könnyen elindul.

Ez történt eddig a jezsuiták nevelési rendszerével és ez történik most a budapesti ref. ifjusági egyesületben.

Ifjaink, mihelyt ott megfordulnak, mindjárt félszeg gondolkozásuakká cserélődnek által, s a magyarság, a nemzeti szellem, az irány, a hétköznapi élet, a józan ész és valóság iránti érzéküket elveszítve látszanak. Mindent a pietizmus szemüvegén keresztül tekintenek s szigorú bírálattal nézik le mindazt, a mi van és létezik kívülük. Lelkükben egy új, dicsőbb világ eszméje rajzolódik, mely nem olyan, mint a mostani, s melyben más természeti és erkölcsi törvények uralkodnak, a melyben mindenki zsolozsmákat énekel s az embertől nem tehetsége, becsülete, végzett munkája, hanem a theológiában való kontársága és ájtatossága jönnek tekintetbe.

Még jó, hogy mindez csak a képzeletnek játéka s a fiatalság a ref. ifjusági egyesületből kilépve, visszanyeri józan felfogását és a fanatizálás kigyóbúvó befolyása és szuggerálása alól szabadulva, mint erőszakosan lehajtott fiatal sudár fa, természetes helyére csapódik, ismét visszanyeri erejét, életkedvét s marad az, a mi volt, korteskedő, politizáló, bálozó és vizsgája miatt szorongó, sokszor léha, könnyelmű és jóra forrongó világ; vagy lesz, a mi még rosszabb, képmutató, rajongó, fanatikus had.

Egy kis töredék azonban, azok, a kiknek tehetsége a legkorlátozottabb — rendesen áldozatja lesz ennek a lelketlen manipuláczióknak és szándékos vagy szándéktalan bolondításnak. Betű szerint veszi a dolgot és rajongóvá válik; két véglét ragadja meg s ma úgy él, mint karthauzi barát, holnap mint századvégi don Juan. A fanatizmusban nevelve, a gyengéknek rendes sorsa ez és vele a végzetes bukás.

Még nagy szerencse, hogy e betegség nem teljesen gyógyíthatatlan s az ifjuság miatti túlhajtásokat rendesen meg szokta gyógyítani, a mi előidézte, az idő maga.

De az már helyrehozhatatlan szerencsétlenség, hogy az így kigyógyultakat aztán a vallásra és egyházra nézve rendesen elveszítjük.

Az előttök csak butaság, babona és túlhaladott álláspont, melyet saját keserves tapasztalatuk után ismeretek fel olyanoknak, s melynek csalódásait soha nem felejtjük.

Annak az iránynak, melyben Szabó Aladár ifjainkat vezet, eddig is kevés jót köszönhetünk s miatta a jövőben még több rosztól félhetünk.

Ettől a rajongástól, mely ifjainkat képmutatókká, félszeg gondolkozásuakká, igaztalanokká, talán ideig-óráig szerzetes erényűekké, de később biztosan kicsapongókká; talán egy ideig rajongókká, de később biztosan túlságos józanokká és skeptikusokká teszi; s ettől az egyesülettől, mely épen azzal nem foglalkozik, a mi természetes kötelessége volna, t. i. a Budapestre menő idegen ifjak kalauzolásával, összetartásával, gyakorlati tanácsolásával, a haza és az egyház, a társadalom számára való megtartásával: legjobb lelkiismeretünk szerint csak óvni kell ifjainkat. És ezt teszszük az által, hogy ezt a magyartalan, mystikus és természetellenes felhívását közreadjuk és ez egyesület üzelmeire rámutatunk.

A mi ifjaink csak egy esetben lehetnek ez egyesületnek tagjaivá, mely különben is csak tengődik és a hittanhallgatókkal együtt 49 tagnál többet nem bir felmutatni. Ha az a céljuk, hogy annak eddigi irányát és szellemét megváltoztassák, ha az a szándékuk, hogy annak mostani vezetőjét onnét eltávolítsák.

Ilyen feltételekkel ám lépjenek be oda.

Másképen pedig jó lesz tartózkodni attól, míg ez az egyesület fontos és természetes hivatásának tudatára nem jön s jelenlegi vezetőjének káros befolyása alól ki nem szabadul.

A közlött felhívás kapcsában több jó barátainkra és ismerőseinkre való tekintettel és féltő aggodással, bár kedvetlenül, kötelességünknek tartottuk ezeket őszintén elmondani.

Nyílt levél nt. Tatár János tanácsbíró úrhoz.

A folyó évi május 9-iki pályázati határnappal közölt k.-ladányi lelkészi állásra, a mint méltóztatik emlékezni, én is beadtam pályázatomat; azonban magán tudósítás útján arról értesültem, hogy a Nagytisztelet elnöke alatt összeült bizottság nevémet a választhatók névsorából kihagyta.

A magánértesítés szerint kizáratásomnak oka vagy az vala, mert minősítvényemet egyedül az illetékes püspök adta ki s az egyh. ker. gondnok neve arról hiányzott; vagy pedig, mert minősítvényem mellé nem csatoltam szolgálati bizonyítványt.

En e két ok közül egyiket sem hiszem el. Az első nem hiszem azért, mert annak, hogy az erdélyi egyh. kerületben egyes elnökség van s a zsinati törvények által említett „elnökség“ kifejezés alatt in spiritualibus: a püspök, más dolgokban pedig az egyh. kerületi idősebb főgondnok értetik, oka nem vagyok; de nem hiszem főleg azért, mert ugyanezen minősítvény alapján, ugyancsak a Nagytisztelet elnöksége alatt összeült bizottság pár héttel ezelőtt engem a k.-tarcsei 1-ső oszt. lelkészi állásra választhatók közé felvett; ezen oknál fogva tehát a k.-ladányi 2-ik oszt. lelkészi állásra választhatók névsorából nem törölhetett. A második okot azért nem hiszem el, mert szolgálati bizonyítvány beküldése, miután a minősítvények egy évi érvényvel bírnak, teljesen felesleges; de felesleges azért is, mert a zs. t. 205. §-a szerint a pályázók pályázati kérvényök kapcsában csak minősítvényüket kötelesek az illető espereshez beküldeni. Ehez privat passio nélkül egy bizottságnak hozzátenni, vagy abból elvenni sem békés-bánatban, sem máshol nem szabad.

Miután pedig mégis érdeklődöm s ha a Nagytiszteletű úr is hajlandó lesz megengedni, hogy kizáratásom oka iránt érdeklődjem, kérem, hogy két hónappal

ezelőtt beküldött pályázati kérvényemet minősítvényemmel együtt visszaszármatatni sziveskedjék; talán pályázati kérvényem hivatalos hátírata majd felvilágosít arról, a mi iránt érdeklődöm.

Kelt Böösházán, 1897. jun. 30.

tisztelettel
Vajda Mihály,
ev. ref. lelkész.

ADATOK

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

54. Igazfalva.

A begai járásnak legkeletibb részén, Rakitta román község tőszomszédságában eső kincstári területből hasítatott ki a föld, mely *Igazfalva* telepközség lakosainak adatott át amortisatióra. Facsettől, a környék legjelentékenyebb helységétől nyugotra, 7—8 kmnyire, a köves állami-út mellett, a románság nagy tengerében fekszik ez a kis magyar vár, melynek magaslatáról széttekintve a legbájosabb vidék tárul fel, mintegy panoráma, a szemlélő előtt, kit leköt magához, vonz az ott maradásra.

1893. tavaszán keltek szárnyra az itteni telepről szóló első hírek. A vidék megtekintése után Körös-Tarcsa, Vésztő, Gyoma, Körös-Ladány községek, Makó és Békés városa bocsátotta ki fiait, majd a legújabb időben Bokszeg, Szinerszeg stb. szórványosan, hogy sors szerint foglalják el a 205 családnak szánt területet. Gyönyörűség szemlélni is, hogy a sűrű bozót és erdő közt mint hóditnak lassanként, majd fokozódott mértékben teret az izmos karok, kunyhóknak, majd díszes házaiknak, a boldogság eme helyeinek! szántóföldet a vetőmagvak számára ott, hol ember emlékezet óta a durva rög nem fényesített vasat!

A czél már is jó mértékben el van érve. A község, mely külső alakjára tekintve nem oly szép szabályos, mint Bodófalva, teljesen felépült 205, sőt a féltelepeket számítva több magánházával. Az épületek, melyeket 400 frt értékben a kincstár építtetett fel, mind egyformák, fazsindely fedelűek, legalább 14 m. hosszuak.

Minden telepes kapott $\frac{1}{2}$ k. hold bel- és 20 k. hold külterket 1040 frt értékben, cserjésen, tuskósan, talpon álló fiatalos erdővel.

A beköltözés az 1893-ik évben volt a legnagyobb, úgyhogy ez év végén már 600—700 lehetett a lelkek száma; 1894. végén pedig 1044-re, 1895. végén 1150 re és a millenniumi 1896. év végén, midőn a teljes megtelepülés bevégeztnak volt mondható 1300-ra emelkedett fel az itteni születés általi szaporulattal együtt. A letelepülés kezdetétől 1896. végéig született összesen 163; meghalt 109 egyén; házasságot kötött 17 pár; confirmáltatott 18 fi, 30 leány, összesen 48. A f. 1896/7-ik iskolai évre beiratkozott 170 mindennapi és 97 ismétlő iskolás; amazok közül tényleg feljár 166, ezek közül 80.

Vallásra nézve a telepesek ev. reformátusok, kivéve ama csekély %-ot, mit a vegyes házasságban élők és lakók némelyike szolgált. A hivek vallásosak, Isten házáat látogatni szeretők.

Az egyház és behivatalnokok részére itt nincs még átadva minden ingatlan; de azért az egyház ez idő szerint a következő ingatlanok birtokában van: 3 k. hold templomter, bérbeadva; 3 k. hold temető, egy része az egyház által herével bevetve; $\frac{1}{2}$ k. hold üres telek, lelkészi lakásnak, bérbeadva; $\frac{1}{2}$ k. hold iskolai udvar, melynek utczafelőli részén szép nagy épület van 2 tanteremmel, egyike a templom felépítéséig imaházul,

másika tanteremül szolgál, széles folyosó; $\frac{1}{2}$ k. hold tanítói telek, rajta L alakú épület 2 szobával, konyhával, éléskamrával és pinczével; ismét $\frac{1}{2}$ k. hold telek 2-ik tanítói lakás czéljára, most bérbeadva. 117 k. hold, még ez idő szerint irtatlan külterek, mely 1896-ban 500 frtot jövedelmezett.

Egyéb vagyona az egyháznak: 2 harang, melyek öntését 1895. febr. 3-án kelt 3. sz. határozatával ifj. Hönig Fr. harangöntőre bizza a községi képviselő testületből és 2 presbiterből álló tanács. Mindkét harangon ez az egyik felirat: „A teljes Szentháromság egy örök Isten dicsőségére öntette az igazfalvai ev. ref. egyház ifj. Hönig Fr. által Aradon 1895”, a másik felirat pedig a kisebbik 98 kgon: „Mindnyájan az Isten előtt állunk. Csel. 10, 33”, a nagyobbik 216 kgon ez: „Uram! tartsd meg a te népedet és áldd meg a te örökségedet. Zsolt. XXVIII. 9.” A harangok ára 487 frt 48 kr. a hivek által magokra kirónni kért 2—2 frtnyi járulékból fedeztetett; az állványt is magok készítették reménységgel, hogy még husvét hetében megszólaltathassák új harangjaikat.

Egy beszerzendő fisharmoniumra folyik a gyűjtés, részint önkéntes adakozásból, részint a presbiterium által felajánlott különböző forrásból van már e czélra 175 frt 63 kr.

Van az imateremben egy csinos kis szószék ajándékból, — továbbá templomi és iskolai padok, lóczák, asztal és egyéb felszerelések.

Az Ur asztala megterítéséhez a következő tárgyak vannak: egy nagy bordó posztó terítő, átszőtt virágos szegélylyel, béléssel; egy selyemmel himzett fehér terítő „R. G.” monogrammal és „1893.” évszámmal; ismét egy fehér himzett s ezen felíratos terítő: „Szállj le a mennyből életnek kenyere”; egy nagy boros kanna, egy kancsó, 2 pohár — cserépből. Mindezeket ajándékból nyerte az egyház.

Az egyház készpénzmaradványa 1896. decz. 31-én 354 frt 09 kr. volt, ezenkívül takarékpénztárban van a fisharm.-alapról 159 frt 60 kr., kötvényekben és kamatokban 356 frt 86 kr.

Az igazfalvaiak lelki gondozását 1893. decz. 13-ig Bihari Gábor bunya-szegszárdi lelkész teljesítette; de ezen időtől fogva Szöllösi Imre Bodófalván lakó lelkész, ki rendes körülmények között 2 hetenként látogatja meg az egyházat.

Egy időben bizatott meg a lelkésszel Fejérváry József érettségét tett ifjú az igazfalvai tankötelesek tanításával, ki tisztét 1894. aug. 31-ig betöltve, innen szakpályára ment s helyét Dobos Zoltán okl. tanító foglalta el előbb ideiglenes minőségben, később pedig állandósított. Azonban ő 1895. okt. hó elején súlyos betegségbe esvén, okt. 21-én elhalt. Ettől kezdve helyét a bodófalvai tanító, ezét pedig a lelkész tölti be ideiglenesen, míg 1896. január 30-án Mészáros József okl. tanító ott nem alkalmaztatik, előbb ideiglenes minőségben, kit a presbiterium 1896. szept. 13-án kelt 3. sz. határozatával állandósít, 4. sz. határozatában pedig díjlevelét megállapítja.

Még az 1894. jul. 12-én tartott gyűlésen — az erről fölvetett jegyzőkönyv 2. sz. határozata szerint — óhajukat fejezik ki a hivek az önálló egyházzá szervezkedés tekintetében; a szervezkedés felé közeledésnek tanúja az 1894. jul. 24-én kelt 2. sz. határozat, melyben megállapítatik az adókulcs és az 1895. jan. 1-től kezdődőleg a rendszeres egyházi adózást életbe léptetik, végre 1895. decz. 29-én megalakul a rendes presbiterium 12 taggal és gondnokkal. A külön lelkész választás kivihető nem

volt azon körülmény miatt, hogy az egyház és belhivatalnokok javadalmazását egészen biztosító földek ügye végleges elintézést még nem nyert.

* * *

Ez a rövid mult az ev. református magyarokból alakult két új telep életében. Adja Isten, hogy a messze jövőben sok századokra terjedő szép multtal ékeskedjenek! Legyen a Perényiek emez ősi birtokában az evangéliom és az önzetlen magyarság örökké világitó fátyla! Adjon olyan vezetőket a Gondviselő továbbra is, mint e telepek felvirágzására teljes odaadással buzgólkodó id. gróf Ráday Gedeon e. m. gondnok és Szabó János e. m. esperes!

Isten velünk!

Kelt Bodófalván, 1897. jan. 31.

Szőllősi Imre,
ev. ref. lelkész.

NEKROLOG.

FILÓ JÁNOS.

1823—1897.

Egy, az Ur szőlőjében csaknem félszázadon át hűségesen munkálkodott agg lelkipásztornak, a valódi tehetséget lankadatlan buzgalommal egyháza javára fordított papnak, a magyar reformált Sion egyik fényes egyháza lelkészének, a sors viharai által rövid idő alatt háromszorosan megtépett családi életfa ledőlt törzsének koporsója köré gyülekezett f. hó 14-én Szentés város és vidéke ezekre menő, résztvevő serege. E napon temettük el Filó Jánost!

A nemes munkásságban eltöltött szép mult, fényes tehetség és az élete végére nehezedett sulyos lelki és testi szenvedések egyiránt megérdemlik, hogy emlékének egy lapot e helyen is szenteljünk.

Filó János 1823. nov. 10-én született Losonczon, néh. Filó János és néh. Szentpétery Zsuzsanna köztiszteletben állott szüléktől. Tanulását szülővárosában kezdte, a hol úgy a gymnasiumi, mint a bölcsészeti és jogi tanfolyamot kitűnő sikerrel bevégezvén, Kecskemétre ment hittanhallgatónak. Kecskemétről — a theologiai tanfolyamnak ugyancsak kitűnő sikerrel elvégzése után — Tabajdra ment akadémikus rektornak.

1850-ben az első lelkészképesítő vizsgát letévén, abai (Fehérm.) segédlelkész lett, onnan pedig 1853-ban visszatért Kecskemétre, az akkori dunamelléki püspök, Polgár Mihály mellé. Mikor Polgár Mihály 1854-ben meghalt, sirjánál olyan szívből jött és szívhez szóló gyászbeszédet tartott, hogy méltán érdemelte ki a jelen volt egyházi és világi előkelőségek teljes elismerését. Főnöke halála után annak özvegye mellett h. lelkészkedett az elhunyt püspök úri családjának nagyrebecsülése és az egész, nagy gyülekezet osztatlan tisztelete és szeretete mellett.

A nagy cholera idején, 1855. aug. és szept. hónapjaiban, mikor a kecskeméti másik rendes lelkész, Mihó László is elhalt, egymaga szolgálta ki testvér-öcsésével — az akkor ugyanott gymnasiumi tanárkodott Filó Lajos, jelenlegi nagykőrösi lelkészszel — példás odaadással nemcsak az ev. ref., hanem az ág. hitv. ev. testvéregyházat is, melynek lelkészi hivatala akkor szintén üresedésben volt.

1856-ban a kecskeméti theol. akadémián a ker. hit- és erkölcsstan helyettes, 1857-ben pedig ugyanazon tanszék rendes tanára lett.

1858-ban érte őt — mint theol. rendes tanárt — Kecskeméten a szentesi ref. egyház megtisztelő meghívása, a melyet elfogadván, az iskolai év befejeztével, ugyanazon év július havának végén, Szentésre jött s aug. 1-én, mint r. lelkész beköszönt és hivatalát elfoglalta.

Nejével, már gyászoló özvegyével, Gaal Rózával (volt abai ref. lelkész Gaal Sándor és Kovács Zsuzsanna szülék leányával) 1856. szept. 4-ikén lépett házassági szövetségre Abán. Mely házasságból származott gyermekei: Lajos†, Róza (özv. Zámory Pálné), Tihamér† és Laura, férj. Szathmáry Ernőné.

Filó Jánost, mint lelkészt, mély és alapos tudás, lankadatlan szorgalom és bámulatlan munkabíró természet jellemzi.

A fényes multtal dicsekedő szentesi ref. egyház nagyon el volt árvulva, mikor ő ide került, tehát igen nagy szüksége volt egy olyan erőskezű kormányzóra és igazi hivatásszerinti papra, mint Filó János.

Teljes tudását és minden munkaerejét az egyház anyagi és szellemi ügyei rendezésére fordította, a miben hathatós támogatója volt b. e. lelkésztársá, Szalai István esperes († 1878. márcz. 6.).

Míg 1858-ban csak 9 iskolája volt az egyháznak ugyanannyi tanítóval, ma 20 iskolában 20 tanító csepegteti az ifjú nemzedék szívébe a jó erkölcs, vallásosság és tudomány ígét.

Hogy a nevelés ügyének még nagyobb lendületet adjon, nemcsak a legszegényebb sorsú szülék gyermekeinek ingyeniszkoláztatását, hanem keresztülvitte azt is, hogy az egyház új életre hívja 1848-ban megszünt gymnasiumát.

E gymnasium 1859. okt. 12-én nyílt meg, s fokozatosan hat osztályúvá fejlesztetett. Az intézet gondozása, benne a jörend fentartása, a vallás erkölcsi szellem fejlesztése Filó János egyik legszebb jellemvonását képezi. Ő, ki a tanítás terén gyakorlatilag is működött, igazi jóakarója, bölcs támogatója, lelkes buzdítója volt nemcsak a tanároknak, s tanulóknak, hanem tehetséges gyermekeiket szegénységük miatt taníttatni nem akaró szüléknek is.

Midőn az egyház 1871-ben gymnasiumát a városnak adta át, egész erővel küzdött az egyháztanács többségének véleménye ellen, s azokat, kik arra hivatkoztak, hogy a gyülekezet anyagi helyzete nem bírja meg az iskola fentartásának költségeit, nem késett figyelmeztetni felfogásuk hibás voltára, bebizonyítván előttük, hogy ha a város tart fen magasabb fokú tanintézetet, annak költsége is nagy részben a mi egyházunk adófizető tagjainak filléreiből telik ki.

Lelkipásztorkodási ideje alatt nemcsak 11 új iskola, hanem számos tanítói-, díszes kántor- és paplak is épült. A gyülekezet régidő óta kegyes óhajtása is nagyrészen az ő buzgólkodása folytán valósult meg, midőn az istentisztelet magasztos voltának emelésére elkészült 1863-ban a díszes (9000 frtba került) orgona. A kántorok, s tanítók fizetése egyházkormányzása alatt csaknem megkészszerződött; az egyházi adó kezelés rendszeresítve lett, s a termény fizetés készpénzfizetéssé változott. Pár évvel ezelőtt meg (1895) a szórványok (Csongrád, Mindszent, Szegvár és Derekegyháza) lelki gondozása

céljából, egy 1000 frt fizetéssel javadalmazott körlelkészi állás szerveztetett.

Filó János egyedül csak hivatása lelkiismeretes teljesítésének élt. Pál apostol bölcsességével, Péter apostol lelkesedésével hirdette az Isten ígését, s ha csak betegség nem akadályozta, abban egy pillanatra sem restült meg. A lelki gondozás kötelességeit — nagy elfoglaltsága dacára is, — sohase tévesztette szem elől, s igazi apostoli hűséggel gyakorolta azt. Megválogatta a helyeket és a boldog meghalásra előkészítette azokat, kik az ő apáikhoz megterendőek valának.

Mint a ker. hittan egykori lelkes tanára, a biblia magyarázásban, de különösen a vigasztalásban volt erős. Gyönyörű szép halotti imái és megható, evangéliumi szellemű gyászbeszédei, — ha a család ki nem nyomtatná is azokat — sokáig fognak élni az emlékezetben.

Filó János, mint ember, a szigorú puritán kálvinista pap megtestülése volt. Minden szabad idejét az önképzésre fordította. Sokoldalú elfoglaltsága mellett is talált időt a tudomány, még előtte rejtve levő, kincseinek bányászásához. A folytonos szellemi táplálkozás annyira életelemévé vált, hogy még betegsége idején is, Cantu Caesar világtörténelmét olvasgatta.

Bár széles látókörű tudományos képzettsége és bámulatos emlékező tehetsége mindenki előtt — a ki csak ismerte őt — nyilvánvaló volt: a hiuság, vagy nagyravágyás sohasem bántotta. Nem kívánt egyéni lenni, mint gyülekezete lelkipásztora, ki minden idejét az ő nyájának szenteli.

Kitüntetés életében 3-szor érte. Először a kecskeméti ref. és ág. hitv. ev. egyházak tisztelték meg 1856-ban, a cholera idején tanúsított apostoli buzgólkodásáért, egy-egy ezüst pohárral; másodszer egyháza ülte meg nagy fényvel és lelkesedéssel 25 éves lelkészi jubileumát 1883. aug. 5-én, s végül a vall. és közokt. miniszter nevezte ki a múlt évben az orsz. közokt. tanács t. tagjává azon sokoldalú munkásságáért, melyet a népnevelés érdekében mint fiatal káplán, mint theol. tanár és mint r.-lelkész kifejtett.

Nemes lelkűségéről fényesen tanuskodik azon szép cselekedete, hogy 25 éves lelkészkedése emlékünnepele alkalmával 3000 frtos alapítványt tett, a mivel megvetette a szentesi ref. árva- és szeretetház alapját.

Filó János családi élete, hosszú időn át, zevartalan boldogságban telt el. Egymás után látta felnevekedni, s czélt érni szép reményű gyermekeit, s mint maga, buzgó hálával eltelve, emlegette, több mint 39 éven át elkerülte hajlékát a halál.

A keserű pohár azonban — úgy látszik — élete végére volt neki szánva, s rövid idő alatt csordultig megtelt az; 1895. decz. havában ugyanis eltemette egyik vejét, Zámory Pál főhadnagyot, s már 1896. szept. 25-én kapta a gyászhirot, hogy családja szemefénye, dicsekedve emlegetett első szülöttje, az ifjúkora mellett is hirneves költő és író (Csáktornyai) Dr. Filó Lajos ügyvéd, Budapestről visszajövet, Nagykőrösön jobblétre szenderült.

A kettős csapás alatt megingott, de még nem tört meg az erőslelkű családfő. Ezzel azonban még nem telt meg csordultig az ürömpohár. Ugy volt elvégezve, hogy családi életfája legszebb virágát, neve fentartóit, rövid idő alatt, egymásután temesse el.

Még vérzett a szíve az elhunytak után, midőn másik szép reményű fia, a család dédelgetett kedvence,

Szentes város t. ügyésze, Dr. Filó Tihamér is, f. év márczius elején, bátyja után, a sírba költözött.

E váratlanul jött, másfél év alatt rövid egymásutánban ismétlődött harmadszoros csapás testben-lélekben megtörte. Hasztalan keresett szórakozást a tudomány örök lámpásainál: a megkínzott lélek fájdalma a gyöngy porsátort — mint vihar a tenger fodros hullámain — összezúzta.

Napról-napra fogyott testi ereje, s ezelőtt pár hónappal már nagyon elerőtlenedett. Lelki ereje azonban még itt is legyőzte a test gyöngeségét, úgy hogy ágyban csak életének utolsó napjait töltötte. F. hó 12-én aztán szerettei, s a végső tusára ágyánál megjelent, sokszorosan vérző szívű, egyetlen testvére, Filó Lajos, nagykőrösi lelkész karjai között bevégezte nagy és hosszas szenvedéseit.

Temetésén, mely f. hó 14-én ment végbe, a megye s város színe-javán kívül megjelentek néhány vidéki lelkésztársai is, leróni a kegyelet adóját. Ott voltak ezren és ezren, kiknek szemeiről a vallás vigasztaló szavával letörölte a bánat és keserűség könnyeit, kiket a confirmatio útján, a hívek gyülekezetében beavatott és a kiket a hitnek lánczával házassági életre összekapcsolt.

A gyászos háznál Darabos Sándor békés-szent-andrási lelkész lélekemelő, rövid fohászt mondott koporsójánál, s aztán a templomba vonult a gyászolók serege, hol Pap Imre hódmezővásárhelyi lelkipásztor tartott felelte emelkedett szellemű, szép gyászbeszédet. A temetőben a boldogult alólirott segédjének imádsága után Dr. Lakatos Imre, h.-főgondnok vett búcsút tőle a gyülekezet nevében megható szavakkal.

Adjon Isten ref. egyházunknak hozzá hasonló, igazi lelkipásztorokat, s legyen áldott emlékezete közöttünk!

Berky Sándor,
ev. ref. segédlelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Felhívás.** Mikor a hosszasan tartott aggodalom után, csakugyan elkövetkezett reánk a megrendítő csapás s a mi dicsekedésünket, *Szilágyi Istvánt*, elragadta tőlünk a kéréletlen végzet: még a ravatalon feküdt a nagy halott, midőn elhatároztuk, hogy szobrot állítunk nem az ő emlékének, a mely végtelen időközön át úgyis élni fog ez iskolának falain belül és kívül s a tanítványok és tudomány embereinek, sőt a nemzet jobbainak szívében, hanem szobrot állítunk jeléül *a hálás kegyeletnek*, azért a sok jóért, melylyel az idvezült e mi főiskolánkat félszázadot meghaladó tanári s csaknem annyi időre terjedő igazgatói nagyszerű működése által elárasztotta s azért a sok kincsért, melylyel a tudományt önfeláldozó munkásságával gazdagította és sokak között szétplántálta. Ezen cél megvalósítása végett szólunk mi most a boldogult volt tanítványaihoz, a tanügy, a tudomány s általában a nemzeti közmívelődés lelkes barátaihoz s kérjük őket, hogy e nemes feltételünkben jöjjenek segítségünkre s nyújtsanak eszközt; s keressék ezt másoknál is, — a célba vett terv megvalósítására. Erős a mi hitünk, hogy ezt meg is teszik. Erős a mi hitünk, hogy

ez irányú kérelmünk nem leend a pusztában kiáltó szó s a begyüldendő adományok biztosítani fogják a sikert és nemcsak egy díszes *szobor* fogja dicsőségét hirdetni annak a nagy férfunak, a ki tollal és szóval, a tudás és tanítás fegyverével munkás élete végső pillanatáig küzdött a magyar nemzeti kulturáért; hanem egy jelentékenyebb, nevét viselő iskolai *alapítvány* is, melyet a szobor előállítás költségeinek fedezésén felül, a begyüldött adományokból létesíthetni reménylünk. — Nem tartjuk szükségesnek, hogy tervünk sikere érdekében bővebben szóljunk, azokhoz, kiknek e felhívás kezeikhez jut; hiszen a Szilágyi élete és munkássága a legdicsőbb ajánlat arra, hogy megnyilatkozzék a munkás szeretet ott, a hol az iránta való hála kifejezéséről van szó. Egyszerű kérésünk ugyanazert csak az, hogy a jelzett czélra begyüldött adományokat, a gyűjtő ivvel együtt, postautalványon mi hamarabb Krüzselyi Bálint iskolai pénztárnokhoz beküldeni méltóztassanak. Kelt Máramaros-Szigeten, 1897. május 11-ikén. A máramaros-szigeti ev. ref. Lyceum Igazgató tanácsának nevében: Tisza Kálmán, főgondnok. György Endre, felügyelő gondnok. Héder János felügyelő gondnok. Szikszay Zoltán, ref. lelkész, a szobor bizottság elnöke. Dr. Papp Tibor, M.-Sziget város polgármestere. V. Krüzselyi Bálint, jogtanár, iskolai pénztárnok. Lator Sándor, megyei árvaszéki elnök. Dobay Sándor, főgymnasiumi igazgató. Vékony Antal, főgymnasiumi tanár. Takács Lajos misszionárius, bizottsági jegyző.

— **Egyházi köreink** pártfogó figyelmébe ajánljuk a következő előfizetési felhívást: A magyar prot. tudományosságnak alig van jelenleg sürgősebb és nehezebb feladata, mint a hazai reformáció történetének kimerítő és hiteles megírása. Sürgős e feladat, mert bár három és fél száz esztendeje annak, hogy a reformáció fényes és éltető sugarai magyar hazánk egén felragyogtak s a megtisztított evangéliom elhíntett magvaiból protestáns gyülekezetek fejlődtek; és bár három és fél száz évnek küzdelme s szenvedése van mögöttünk: a magyar prot. egyházunknak kimerítő és hiteles története maig sincs megírva s csupán befejezetlen részletek, kicsiny compendiumok állanak a tudományos buvárkodással nem foglalkozó nagy közönség rendelkezésére, a mikor egyháza keletkezésének és fejlődésének történetével akar megismerkedni. Pedig csak a mult helyes ismerete, mérlegelése s tanulságainak elvonása adhatna a jelen nehéz viszonyai közt erőt, egyházszertetet, magasan szárnyaló törekvést, jövő teendőinek kijelölésében pedig előrelátást és bölcseséget. Ámde a mily sürgős e feladat, ép oly nehéz is. Az ide vonatkozó emlékek és források nagy részét semmivé tette a viszontagságos idők pusztítása, más része pedig az irodalmi közhasználatból elvonva, s sok esetben teljesen hozzáférhetetlenül elrejtve lappang, úgy hogy ha valaki a magyar prot. egyháznak rendszeres és kimerítő történetét megírni akarná, tekintve a megfelelő forrásgyűjtemények hiányát s a segélyforrások szegénységét: legyőzhetetlen nehézséggel találná magát szemben. A rendelkezésre álló forrásokat kimeríteni, azoknak adatait új, még fel nem nyitott források tudósításai-
val kiegészíteni s az összehordott anyagot rendszeres, kimerítő és hiteles történeté formálni egy emberélet kevés s a feladat csak úgy lesz megoldhaló, ha a rész-

letes kutatások eredményeit összegyűjtve, forrásokul bocsátjuk történetíróink rendelkezésére. A jövő e nagy fontosságú munkájához kíván járulni a Dunamelléki Ref. Egyházkerület, a mikor *Földváry László vácz-hartyáni ref. lelkésznek „Adalékok a dunamelléki ev. ref. egyházkerület történetéhez“* című művét világ elé juttatni óhajtja. E munka, mely hosszú évek önálló forráskutatásának eredménye, felöleli a dunamelléki ref. egyházkerület múltjára vonatkozó és feltalálható okmányokat; részletesen ismerteti a meglevő s az egykor virágzó, de most már nem létező gyülekezetek alakulását, történetét, lelkészeik névsorát s azok munkásságát; külön térképekben feltünteti, hogy a XVI., XVII. és XVIII. századokban külső terjedelmére nézve miként változott az egyházmegyék s az egyházkerület területe s hol voltak azok a gyülekezetek, a melyek nagy részének ma már az emléke is elenyészett s miként alakult meg a dunamelléki ref. egyházkerület jelenlegi kiterjedésében. A munka a dunamelléki ref. egyházkerület irodalmi bizottsága által megbíráltatott s a bírálók egyhangulag oda nyilatkoztak, hogy „a munka igen becses dolgozat s mint kétségtelenül hézagpótló forrásgyűjtemény, nagyon megérdemli a kiadást.“ Az egyházkerület vállalkozott is a kiadásra, azonban, hogy a nyomtatandó példányok száma felől tájékozva legyen, az irodalmi bizottságot arra utasította, hogy előfizetési felhívást intézzen, legelső sorban a dunamelléki ref. egyházkerület gyülekezetei, lelkészei és világi tagjaihoz, de ezenkívül a testvérkerületekhez is s őket e nagyfontosságú s hézagpótló forrásgyűjtemény kiadásának elősegítésére felszólítsa. A megbízatásból kifolyólag, az irodalmi bizottság nevében azzal a kéressel fordulunk ugy a dunamelléki reform. egyházkerület, valamint a testvérkerületek egyházaihoz, lelkészeihez s minden, egyházunk története iránt érdeklődő tagjaihoz, hogy *Földváry László „Adalékok a dunamelléki ev. ref. egyházkerület történetéhez“* című megjelenendő munkájára előfizetésüket bejelenteni sziveskedjenek. A mű számításunk szerint 35—36 nyomtatott ivre fog terjedni s előfizetési ára 3 forint. Azokat, a kik a művet megrendelni óhajtják — kérjük, hogy előfizetési szándékukat, a dunamelléki egyházkerületben az illető esperes uraknál, a más egyházkerületbeliek pedig a dunamelléki ref. püspöki hivatalnál (Budapest, Kálvintér 7. sz.) sziveskedjenek bejelenteni és pedig legkésőbb f. é. október hó 1-ig, hogy a nyomtatandó példányok száma felől az egyházkerületi közgyűlést kellőleg tájékozni képesek legyünk. A munka kiadásánál számítunk egyetemes protestáns egyházunk támogatására, de különösen reméljük, hogy dunamelléki ref. egyházkerületünk egyetlen egyháza sem fog késni, hogy ezen, a saját történetére is világot vető becses művet megszerezze. Budapest, 1897. június hóban. A dunamelléki ref. egyházkerület irodalmi bizottsága nevében Dr. Vécsey Tamás biz. elnök. Hamar István biz. ideigl. előadó.

— **A heves-nagykúnsági ev. ref. egyházmegyei tanító-egylet** Kecskeméthy László elnöklete alatt f. 1897. évi *július hó 15-én délelőtt 8 órakor Kúnhegyesen* tartja ez idei évi rendes közgyűlését. A központi bizottság a közgyűlés előtt való napon, *július 14-én délután 3 órakor* ugyancsak Kúnhegyesen központi bizottsági gyűlést tart. Az egyleti gyűlésen résztvevő tagok július hó 10-ig, Juhász Pál kúnhegyesi tanítónál jelentkezzenek, annak megjelölésével, hogy mikor és hogyan érkeznek Kúnhegyesre. Gyűlést megelőzőleg reggel 8 órakor istentisztelet lesz. A gyűlés napján közebed lesz 1 forint

részvételi díj mellett. — A közgyűlés tárgysorozata :
 1. Elnöki megnyitó. 2. Jegyzőkönyvhitelesítők kinevezése. 3. Elnöki jelentés. 4. Központi bizottság jegyzőkönyvének tárgyalása. 5. Egyházmegyei képviselők jelentése. 6. Életreható szokások a népiskolában. Értekezés Farkas Imrétől. 7. Tagok igazolása. 8. Országos bizottsági nagygyűlésre két képviselő, egy központi bizottsági tag és pénztárnok választása. 9. A jövő évi gyűlés helyének kijelölése. 10. Indítványok, melyek a gyűlés előtt legalább 3 nappal az elnöknel bejelentendők. 11. A socialismusról, értekezés Rácz Miklós lelkésztől.
 A központi bizottsági gyűlés tárgyai : 1. Pénz- és könyvtar vizsgálás. 2. Vitatétel kitűzése a járáskörök számára. 3. A tanító-egylet képviseltetése az ev. ref. tanítók orsz. egyesületében. 4. A járáskörök véleménye a Nagy Árpádfele tantervrevizióról. 5. Indítványok. — Az érdekelt alapító, pártoló és rendes tagok figyelmét ez úton is felhívjuk az ezen gyűlésben való részvételre.

— **Válasz t. Vadas Gyula csermői lelkész úrnak.**
 Az én tisztelt barátom, Vadas Gyula csermői lelkész úr, e b. lap mult heti számában kérdést intéz általában ugyan mindenkire, de megnevezetten különösen hozzám, hogy a „*Lelki jó illattétel stb.*“ című imádságos könyvecske első kiadása 1764-ben vagy 1794-ben jelent-e meg? A mennyire mostani roppant elfoglaltságom engedi, megpróbáltam utána nézni a dolognak, melyet azonban nagy mértékben megkönnyített „Imádságtan“ című művem 10. §-a, melyben a magyar nyelven írt imádságos könyvek hosszú lajstromában a 43-ik lapon ráakadtam a következő sorokra: „*Maklári János. Lelki jó illattétel avagy a kegyes léleknek Istennel való beszélgetése. 1764. Több kiadást ért, egyik kiadás Budapest, 1877.*“ Okom van hinni, mert imádságos könyvjegyzékemet a legmegbízhatóbb források után állítottam össze, hogy a szóban levő könyvecskének első kiadása tehát 1764-ben látott napvilágot és így az „Adprobatio“ 1794-es szám adatában sajtóhiba van. De az is kitűnik ezekből, hogy a t. barátom 1869. évi kiadása után 8 évvel későbbben újra megjelent e könyvecske. Ennyi mindössze, a mit a hozzám intézett kérdésre, legjobb akaratom mellett ma válaszolni tudok. 1897 június 30. Csiky Lajos.

— **Gracza Györgynek „Az 1848—49-iki Magyar Szabadságharcz Története“** című művéből most jelent meg a 83. füzet, a melyben az író az aug. 5-iki szőregi csatát és a fegyverletételre vonatkozó alkudozások megkezdését mondja el érdekesen. E füzethez egy rendkívül érdekes okmány is van csatolva. Kossuth Lajos utolsó levele Görgeihez. A melléklet az eredetinek hű hasonmása. A füzet egykorú képei ezek: Az aradi vesztőhely tájképe. Pöltenberg honvédtábornok mint hadikövet Rüdiger-nél. A szabadságharcz nagyszabású drámájának leírása vége felé közeledik. A jövő füzetben immár a világsi fegyverletételre kerül a sor.

Pályázat.

A *karczagi* ev. ref. hat oszt. gymn.-nál a jövő 1897/8. isk. évre két tanári állásra pályázat hirdettetik és pedig

1. *latin-görög*;
2. *magyar-német*, vagy *latin-német* tan-székekre.

Rendes tanár fizetése 1200 frt évnegyedenként előre fizetve; ha okleveles pályázó nem akad, a szakvizsgálatot tett pályázók közül választott tanár szintén 1200 frtos fizetésre alkalmaztatik helyettes tanári minőségben; csak alapvizsgálatot tett tanár fizetése 800 forint; szakvizsgálatának letétele után ez is előre lép a teljes fizetésbe még az iskolai év folyamán szakvizsgálata letételének idejéhez képest.

Pályázhatnak oly protestáns tanárok és tanárjelöltek, kiknek a jelzett szakokra képesítésök van, vagy szándékoznak azt szerezni.

A szükséges okmányokkal felszerelt folyamodványok *f. évi augusztus hó 1-ig* nyujtandók be a gymn. igazgató tanácshoz.

A megválasztott rendes tanár kötelezett tagja az orsz. nyugdíjintézetnek, melybe az alapfizetés után az 5%-ot a fentartó testület fizeti.

A megválasztott tanár állását *f. évi szept. 1-én* köteles elfoglalni.

Karczag, 1897. június 28.

Horváth Ferencz,
igazgató-tanár.

Hajnal Elek,
a gymn. ig. tanács elnöke.

Pályázati hirdetés

a nagyszalontai ev. ref. egyházmegyében levő, halálozás folytán megüresedett *komádi* ev. ref. egyház *lelkészi állomására*.

Évi javadalma: hivatalos értékelés szerint: 1659 frt o. é., mely készpénzből, 69 hold föld haszonélvezetéből, termények váltságából, naturalékból és stólából folyik be, úgy hogy ezen egyház első osztályú.

Megválasztott lelkész állomását haladéktalanul elfoglalni köteles.

A törvényszerű minősítvénynyel és szolgálati bizonyítványnyal fölszerelt pályázati kérvények *f. é. augusztus hó 1-ig Széll Kálmán* espereshez, Nagy-Szalontára (postahely) küldendők.

Kelt Debreczenben, 1897. június 29.

KISS ÁRON,
püspök.

TARTALOM-JEGYZÉK: A dolog summája. Eröss Lajos. — Tanügy: A határozók rendszere középiskolai magyar nyelvtanításunkban. Dr. Gulyás István. — Közéletünk: Levél Felső-Szabolcsból. Bartók Jenő. — A budapesti ref. ifjusági egyletről. — Nyílt levél nt. Tatar János tanácsbíró úrhoz. Vajda Mihály. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: 54. Igazfalva. Szöllősi Imre. — Nekrológ: Filó János, 1823—1897. Berky Sándor. — Különfélék. — Pályázatok.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Szerkesztő-társ: FERENCZY GYULA.